

Juryrapport Basiskwaliteit Realiseren

Stedelijk gebied

Vogelbescherming
NEDERLAND

JURYRAPPORT STEDELIJK GEBIED

PRIJSVRAAG “BASISKWALITEIT REALISEREN”

Wat mij aanspreekt is dat de Vogelbescherming een prijsvraag en een symposium organiseert over de ‘Basiskwaliteit Natuur’. Bij de natuur denk je snel aan: ‘oh, de natuur die doet alles zelf anders is het toch geen natuur?’. Helaas is die tijd totaal voorbij, omdat de mens overal zo overheersend aanwezig is, met als gevolg dat de mens nu de natuur absoluut een helpende hand ‘moet’ toesteken om die te kunnen laten overleven. Maar wat moet de mens dan doen? Met deze prijsvraag over de Basiskwaliteit Natuur in de stad, in het landelijk gebied en in het bos krijgt een ieder ideeën over ‘wat te doen en hoe te handelen’. Kijk, een prijsvraag is stimulerend, maar die prijsuitreiking is weer snel voorbij. Ik hoop nu dat wij gezamenlijk de schouders eronder gaan zetten om de voorgestelde ideeën te helpen realiseren. Wij moeten met elkaar ‘echt’ proberen om de natuur een reddende hand toe te steken.

Juryvoorzitter prof.mr. Pieter van Vollenhoven

ACHTERGROND

Natuurbescherming is meer dan het voorkomen dat zeldzame soorten uitsterven. Zeker zo belangrijk is het behoud van flinke aantallen van algemene soorten. De achteruitgang van insecten heeft pijnlijk duidelijk gemaakt dat dit geen vanzelfsprekendheid is. Daarom heeft Vogelbescherming Nederland het concept Basiskwaliteit Natuur ontwikkeld.

De Basiskwaliteit Natuur is op orde als de voor dat landschap karakteristieke en algemene soorten algemeen zijn en blijven. De bepalende factoren daarbij zijn het milieu, de inrichting en het beheer. Deze zgn. condities moeten voldoen aan een minimum standaard (of toestand?) om Basiskwaliteit duurzaam te garanderen.

Basiskwaliteit Natuur is een relatief nieuw concept waar iedereen een bijdrage aan kan en zal moeten leveren. Alleen een integrale en gezamenlijke aanpak biedt kans op het tot in lengte van jaren welslagen van deze Basiskwaliteit aanpak: “Ecologisch duurzaam gebruik van onze planeet voor mens én natuur”. Daarom heeft Vogelbescherming Nederland op 21 april 2021 het symposium ‘Basiskwaliteit Natuur, voorwaarde voor herstel’ georganiseerd. In de aanloop ontstond het idee inspirerende projecten te selecteren en deze een prijs uit te reiken. Immers zien is geloven en, naar wij hopen, opvolgen! In de periode zomer 2017 – november 2020 waren via een groot aantal bronnen al zo’n 125 inspirerende voorbeeldprojecten verzameld, die nog zijn aangevuld met vele voorbeelden die bij het Deltaplan Biodiversiteitsherstel zijn aangemeld. Uiteindelijk werd besloten 3 prijzen uit te reiken; één voor stad, één voor bos en één voor landelijk gebied.

De projecten zijn door een deskundige jury beoordeeld op basis van de volgende richtinggevende criteria:

- Het project draagt bij aan realisatie van Basiskwaliteit. Het gaat om een holistische aanpak op landschapsschaal.
- Het project (idee, aanpak) is origineel.
- De realisatie is in gang gezet en heeft geleid tot in het veld zichtbare resultaten.
- De aanpak – of belangrijke elementen daarvan – is/zijn elders navolgbaar.
- Initiatiefnemers zijn burgers / boeren / vrijwilligers en *niet* Rijk, provincies of natuurorganisaties. In principe ook niet gemeenten, hoewel dat voor domein Bos anders kan liggen.
- Het is een samenwerking van “alle” (i.i.g. meerdere) relevante stakeholders. De te bereiken doelen zijn (gezamenlijk) gedefinieerd.
- De duurzaamheid van het project is gegarandeerd door een goede regie en duurzame financiering.
- Er is voorzien in monitoring op resultaten.

SAMENSTELLING JURY PRIJSVRAAG BASISKWALITEIT NATUUR, VOORWAARDE VOOR HERSTEL.

VOORZITTER:

PIETER VAN VOLLENHOVEN

Professor Mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter Commissie Verkenning Nationale Parken, voorzitter Commissie Herbestemming Monumenten

LEDEN:

RINO JANS

De Heer Ir. M.F.F.W. Jans, directeur Stichting Bargerveen. Werkveld: bosecosystemen.

JOOP SCHAMINÉE

Professor Dr. J.H.J. Schaminée, DLO Onderzoeker Wageningen University & Research, Professor Westhoff chair, Wageningen University en Radboud University in Nijmegen. Werkveld: vegetatie en landschapsecologie.

ROBERT SNEP

Dr.ir. R.P.H. Snep, Sr Onderzoeker Groene Steden, Wageningen University & Research (WUR)
Werkveld: Groene, duurzame steden, stadsnatuur en bedrijventerreinen & biodiversiteit.

ANTON STORTELDER

Dr. A.H.F. Stortelder, Stortelder Advies Natuur en Landschap.
Werkveld: vegetatie en landschapsecologie en duurzame landbouw

TOELICHTING STAD

Steden vormen niet alleen het habitat van een groot deel van de menselijke bevolking, ook steeds meer planten en dieren wagen zich aan het leven in de stad. Mede door een goede bescherming hebben veel dieren een groot deel van hun schuwheid afgelegd. Die toename in soortenrijkdom wordt door beleidsmakers en het brede publiek opgepikt, vooral als het gaat om soorten waarbij de aanwezigheid in de stad tot verbazing leidt (vossen, wilde zwijnen, halsbandparkieten). Minder bekend is dat het met planten en dieren die al langer in de stad verblijven, juist bergafwaarts gaat. Uit de Stadsvogelbalans blijkt dat van algemene soorten de stadse individuen sneller afnemen dan de individuen die buiten steden leven. De stad is blijkbaar steeds minder een goed leefomgeving vergeleken met enkele decennia geleden. Er zijn verschillende trends die vermoedelijk ten grondslag liggen aan de afname van de kwaliteit van het leefgebied in steden: het wordt drukker in steden (meer mensen, meer gebouwen) waardoor de hoeveelheid en de kwaliteit van het stedelijk groen afnemen. Dit geldt in binnensteden maar ook aan de stadsrand waar verlaten terreinen steeds meer worden volgebouwd en pionierssoorten verdwijnen. Ook gaan we anders om met de publieke en private ruimte: meer tuinen, straten en pleinen zijn betegeld, waardoor kleinschalig groen is verdwenen. Tenslotte is het openbaar groenbeheer een praktijk geworden waarbij met steeds efficiëntere machines en beeldbestekken het groen wordt geklept, gesnoeid en geschoond. Resultaat daarvan is dat er nog wel 'groen' is, maar de ecologische kwaliteit flink verminderd is. Het gevolg is dat het ecosysteem raakt uitgekleed, en dat plaagsoorten vrij spel krijgen. De impact van de milieukwaliteit in steden op de wilde planten en dieren is veel minder bekend. Hier is nog veel te herkennen, denk aan luchtkwaliteit, waterkwaliteit en bodemvervuiling. Van bijvoorbeeld "lawaaï" en "lichtvervuiling" is wel bekend dat ze een deel van de dieren parten spelen.

Streven naar een Basiskwaliteit Natuur in de stad moet duidelijk maken wat het minimale niveau is waarop we in steden samenleven met natuur. Natuur een plek geven in onze stedelijke leefomgeving is goed voor de zeldzame en algemene soorten die de stad bevolken, maar ook voor de mensen om zich niet te vervreemden van natuur. Uit recent wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat groen bijdraagt aan het welbevinden van mensen en indien er minder natuur in steden is, uiteindelijk ook de affiniteit met natuur vermindert en daarmee het draagvlak voor natuurbehoud in brede zin. Een Basiskwaliteit Natuur in de stad is dus voorwaarde voor een toekomst waarin men het belang van natuur en het behoud ervan blijft inzien.

WAAR MOET DE PRIJS VOOR DE STAD AAN VOLDOEN?

Een prijs voor Basiskwaliteit Natuur in de stad is een manier om aandacht te geven aan een initiatief dat laat zien dat die Basiskwaliteit werkelijk te bereiken is. Het gaat dan om een natuurkwaliteit van voldoende betekenis (binnen de context van de stedelijke setting), maar ook met een omvang en impact die het verschil maakt en inspireert. Belangrijk voor de stad is daarnaast dat die stadse actoren worden betrokken die een sleutelrol spelen in de ontwikkeling en het gebruik van steden. De stad is nu eenmaal de plek waar de samenleving bijeenkomt, en waar door het uitreiken van een prijs die samenleving ook bereikt kan worden.

Tenslotte, Nederland is in transitie naar een land met nog meer verstedelijking. De komende jaren zullen zo'n 1 miljoen woningen erbij komen, en zal een groot deel van de bestaande woningvoorraad worden aangepast voor de klimaat- en energietransitie. Een prijs uitreiken aan een initiatief dat als voorbeeld kan dienen voor deze urgente transitie is een manier om de Basiskwaliteit natuur mee te laten nemen in deze ontwikkelingen.

DE GENOMINEERDEN

1. Groene Loper (Zwolle)

De Groene Loper Zwolle is een samenwerkingsverband tussen tientallen groene bewonersinitiatieven en heeft als missie bewoners en bedrijven te betrekken bij hun eigen groene leefomgeving. Het idee is dat betrokkenheid bij de natuur, duurzaam handelen en zorgzaam omgaan met de natuur stimuleert en zo bijdraagt aan de kwaliteit van het groen en de mensen die daarbij wonen in en rond Zwolle.

2. EVA-Lanxmeer (Culemborg)

In de wijk Lanxmeer, Culemborg wordt wonen gecombineerd met werken, recreëren, drinkwaterwinning, naar school gaan en voedsel produceren. Een wijk waar men vanaf het eerste uur hoge ambities nastreeft op het gebied van cultuurhistorie, landschap, water, energie, gebruik van bouwmaterialen, mobiliteit en bewonersparticipatie in ontwikkeling en beheer van de wijk.

3. De Kersentuin (Utrecht-Leidsche Rijn)

Zomer 1996: twee stellen wilden een nieuw Centraal Wonen-initiatief starten en een aantal anderen een milieuvriendelijke woonwijk. Samen werden zij de allereerste initiatiefnemers van de Kersentuin. De Kersentuin is vervolgens bedacht, opgezet en ingericht door de latere bewoners die zelf de architect en adviseurs aanstuurden, de inrichting van de buitenruimte kozen en vorm gaven aan sociale samenhang en duurzaamheid.

De Kersentuin is een unieke buurt in Utrecht-Leidsche Rijn. Een buurt met ambities: duurzaam, sociaal en groen. In 2003 was de bouw voltooid, maar de Kersentuin is nog steeds niet af. We blijven een buurt in beweging. Nieuwe bewoners komen erbij en we kijken steeds of we iets kunnen verbeteren of verduurzamen.

PRIJSWINNAAR

Projectnaam: EVA-Lanxmeer (Stichting Ecologisch Centrum voor Educatie, Voorlichting en Advies)

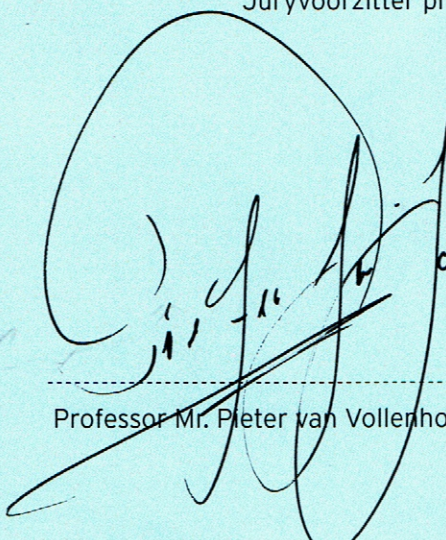
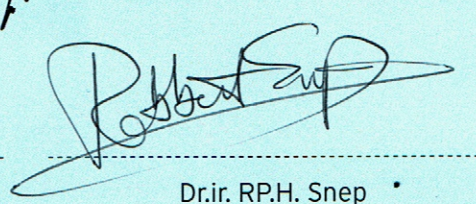
Initiatiefnemers en contactpersoon: EVA-Lanxmeer, Martin Heerschop

EVA-Lanxmeer (Stichting Ecologisch Centrum voor Educatie, Voorlichting en Advies) heeft een groep bewoners aangetrokken die het waardeert om de geboden ruimte te benutten om zelf te ontwikkelen en te beheren. De wijk telt inmiddels 300 huishoudens die bijvoorbeeld samenwerken in de gezamenlijke tuin van hun hof, in het beheer van het openbaar groen, in het delen van auto's, in de opwekking van duurzame energie en in de ontwikkeling van stadsboerderij Caetslage.

JURY OORDEEL

Voor de 'Basiskwaliteit Natuur' in de stad sprak mij zéér aan het positieve en het succesvolle verhaal van het ecologisch bouwen en wonen in een ecologische groene wijk van Eva Lanxmeer. Juist in de steden die steeds minder groen worden, waardoor ook de affiniteit met de natuur gaat teruglopen, zijn de inspanningen van alle inwoners echt noodzakelijk om de natuur in de steden te kunnen behouden.

Juryvoorzitter prof.mr. Pieter van Vollenhoven

Datum: 21.04.2021
Plaats: Cuyk

Professor Mr. Pieter van Vollenhoven Dr. ir. R.P.H. Snep